
SAVAIMINIO (INFORMALIOJO) MOKYMOSI SAMPRATOS ANALIZĖ

Giedrė Paurienė*

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas (8 37) 303664
El.paštas: giedre@pauriene.net*

Anotacija. Straipsnyje aptariama savaiminio (informaliojo) mokymosi sampratos raida, akcentuojant jos kaitą mokymosi visą gyvenimą (MVG) politikos kūrimo kontekste, pristatomas požiūris į savaiminį (informalųjį) mokymąsi iš skirtingų diskursų perspektyvos. Akcentuojama, kad tiek užsienyje, tiek Lietuvoje nėra vieningo nusistovėjusio termino kalbant apie trečiąją mokymosi dimensiją – savaiminį (informalųjį) mokymąsi, akcentuojamą EK dokumentuose. Išskiriamos dvi esminės mokslininkų pozicijos šiuo klausimu, viena jų savaiminį mokymąsi prilygina informaliajam mokymuisi, šios sąvokos laikomos sinonimais; o kitą poziciją atstovaujantys mokslininkai savaiminį mokymąsi laiko viena iš informaliojo mokymosi sudėtinių dalių. Savaiminis (informalusis) mokymasis – tai savimoka, kuri vyksta tiek nesąmoningai, tiek suinteresuotai ir motyvuotai.

Pagrindinės sąvokos: savaiminis mokymasis, informalusis mokymasis, mokymasis visą gyvenimą, savimoka, sampratos analizė.

IVADAS

Suaugusiųjų mokymasis, kuris tradiciškai buvo laikomas nuosekliojo švietimo dalimi, palaipsniui įgauna savarankiškumo ir peržengia nuoseklaus švietimo ribas. Mokymasis ir sugebėjimas mokytis nulemia visus žmogaus gyvenimo aspektus. Europos bendrijų komisijos Mokymosi visą gyvenimą memorandumė (2000) rašoma, kad žinios ir įgūdžiai gyjami įvairiais būdais, todėl aktualu stebėti kompetencijų augimo, taip pat ir mažėjimo procesus, reikia sugebėti vertinti mokymosi visuomenėje, mokymosi veikloje gaunamus rezultatus.

Jau V tarptautinėje UNESCO šalių suaugusiųjų švietimo konferencijoje Hamburge (1997) kalbėta, kad kiekvienas žmogus turi teisę į savirealizaciją ir dalyvavimą kuriant savo ateitį. Socialinis pliuralizmas ir su tuo susijęs pilietinis žmogaus atsiskleidimas - tai tarptautinės ir solidarios bendruomenės tikslas, o savaiminio (informaliojo) mokymosi skatinimas tampa svarbia minėto tikslo dalimi.¹ Augant darbų turinio kompleksiskumui, ateityje turėtų tapti labai svarbi informaliojo mokymosi raiška darbo vietoje. Aktualu vystyti švietimo ir tolesnio mokymo(-si) koncepcijas, kurios atsižvelgtų į savaiminį (informalųjį)

¹ Hamacher, W. et al. Sicherheits- und Gesundheitskompetenz durch informelles Lernen im Prozess der Arbeit. Forschung Projekt F 2141. Dortmund/Berlin/Dresden, 2012, p. 66.

mokymąsi, pripažintų savaime (informaliai) įgytas kompetencijas. Savaiminio (informaliojo) mokymosi darbo vietoje skatinimas turėtų tapti organizacinių procesų sudėtine dalimi.

Savaiminio (informaliojo) mokymosi svarbos pripažinimas atsispindi tyrimuose ir teoriniuose moksliniuose darbuose tiek užsienio autorių (Mocker, Spear, 1982; Watkins, Marsick, 1992, 2001; Lave, Wenger, 1991; Chaiklin, Lave, 1993; Garrick, 1998; Belle, Dale, 1999; Livingstone, 1999; Straka, 2000; Dohmen, 2001; Dehnbostel, 2003; Kirchhöfer, 2004; Overwien, 2005; Künzel, 2005, 2010; Gonzi, 2007; Foley, 2007, Schiersmann, 2007; Hamacher et al., 2012), tiek lietuvių (Žemaitaitytė, 2001; Laužackas, Stasiūnaitienė, Teresevičienė, 2005; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006; Jucevičienė, 2007; Alonderienė, 2009; Stasiūnaitienė ir Šlentnerienė, 2009; Rūdytė, 2011; Žydžiūnaitė, Lepaitė, Cibulskas, Bubnys, 2012).

Šio straipsnio **tikslas** – išanalizuoti savaiminio (informaliojo) mokymosi sampratą, atskleidžiant jų įvairovę, išryškinant esamus skirtumus. Tikslui pasiekti iškelti šie tyrimo **uždaviniai**:

1. Aptarti savaiminio (informaliojo) mokymosi sampratą raidą, akcentuojant jos kaitą mokymosi visą gyvenimą (MVG) politikos kūrimo kontekste.
2. Pristatant požiūrius į savaiminį (informalųjį) mokymąsi iš skirtingų diskursų perspektyvos, išryškinti savaiminio (informaliojo) mokymosi sampratą faktorius.

Tyrimo objektas – savaiminis (informalusis) mokymasis.

Tyrimo metodai: teoriniai – pedagoginės, psichologinės literatūros lyginamoji analizė, apibendrinimas ir vertinimas.

SAVAIMINIO (INFORMALIOJO) MOKYMOSI SAMPRATOS RAIDA NUO XX AMŽ. PRADŽIOS IKI 1980 METŲ

XX amžiaus pradžioje JAV pradama kalbėti apie informalųjį švietimą, vėliau atsiranda ir savaiminio² (angl. *informal*) mokymosi sąvoka, o pastarasis pradėtas akcentuoti kaip svarbi mokymosi forma. Šio mokymosi sąvokos autoriumi laikomas John Dewey, XX amžiaus pradžios amerikiečių pedagogikos klasikas, kuris savo darbuose nagrinėjo patyrimo ir refleksijos reikšmę švietimui bei ugdymui. Šiame kontekste jis panaudojo sąvoką „informalusis švietimas“ (angl. *informal education*), kuri, jo manymu, sudaro pagrindą

² Sąvoka „*Informal Learning*“ mokslininkų į lietuvių kalbą yra verčiamas ir kaip savaiminis mokymasis, ir kaip informalusis mokymasis. Šio straipsnio autorė jas laiko sinonimiškomis.

formaliajam švietimui. Dewey priskiriamas pragmatizmo atstovams, o jo požiūrį į grynai formalųjį ugdymą išryškina ši citata: „Ugdymas, nevykstantis gyvenimo formomis, nėra vertingas; tuomet jis tampa tik rūpestingai parengtu tikrovės pakaitalu, kuriame slypi pavojus, galintis sustingdyti ir nuslopinti.“³

1972 metais UNESCO atkreipia dėmesį į savaiminio (informaliojo) mokymosi sąvoką, kuri vėliau tampa švietimo politikos dalimi. UNESCO komisija, vadovaujama Edgar Faure, pabrėžė, kad 70 procentų visų žmogaus mokymosi procesų vyksta savaime (informaliai) ir atkreipė JAV švietimo politikų ir tyrėjų dėmesį į šią mokymosi formą.⁴ Tai paskatino darbo pasaulio kaitą, buvo pradėta ieškoti būdų, kaip susieti savaiminį (informalųjį) mokymąsi su darbo pasauliu, kaip sukurti sąlygas, įgalinančias šią mokymosi formą.

Septintojo dešimtmečio pabaigoje UNESCO įvedė Mokymosi visą gyvenimą (MVG) sampratą kaip švietimo struktūros perkūrimo pagrindinę koncepciją ir pagrindinį principą. Humanistai MVG sampratos skelbėjai tvirtino, kad šis reiškinys patobulins visuomenę, pagerins gyvenimo kokybę, padės žmonėms geriau prisitaikyti prie permainų ir jas kontroliuoti. Didžiausias dėmesys buvo teikiamas asmeniniam vystymuisi; populiarus tapo posakis apie tai, kaip „žmonės kuria save“ užuot „buvę kuriami“. Tačiau, anot Wain (1986), praktiniai klausimai iš tikrųjų nebuvo aptariami, o diskusijos išlikdavo miglotų idėjų lygmenyje.⁵

NUO 1980 IKI XX AMŽ. PABAIGOS

Šiame laikotarpyje mokslininkai pirmiausia akcentuoja, kad savaiminis (informalusis) mokymasis pasireiškia problemų sprendimo ir patyrimo refleksijos kontekste, kad jį paskatina susidūrimas su tam tikra problema, pavyzdžiui, neįprastos arba konfliktinės situacijos; o antra - kad savaiminiam (informaliajam) mokymuisi tenka ypatingas vaidmuo mokymosi ir veiklos sąlygomis.⁶

³ Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005, p. 5.

⁴ Ibid.

⁵ Rubenson, K. & Beddie, F. Suaugusiųjų švietimo ir mokymo politikos formavimas. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007, p.160.

⁶ Hamacher, W. et al. Sicherheits- und Gesundheitskompetenz durch informelles Lernen im Prozess der Arbeit. Forschung Projekt F 2141. Dortmund/Berlin/Dresden, 2012, p. 68.

Kai kurie autoriai savaiminio (informaliojo) mokymosi sąvoką apriboja akcentuodami jo kontrolės laipsnį.⁷ Tuomet šio mokymosi organizavimo formos atrodytų taip: besimokantieji kontroliuoja mokymosi priemones, bet ne tikslus. Tačiau dauguma ši laikotarpį pateikiamų savaiminio (informaliojo) mokymosi apibrėžimų nukreipti į mokymosi organizavimo formą. Savaiminis (informalusis) yra tas mokymasis, kuris vyksta formalių institucijų arba neformaliai organizuotų mokymosi procesų užribyje ir nėra finansuojamas. Tačiau šiame apibrėžime, anot Watkins ir Marsick (1992), nėra atsižvelgiama į pailius ryšius tarp numanomo (atsitiktinio) mokymosi, psichologinės savireguliacijos, mokymosi atrandant, į procesą orientuoto, aktyvaus ir savanoriško mokymosi ir savivaldžių, vidiniai motyvuotų mokymosi procesų.⁸

1990 metų pradžioje ypatingą susidomėjimą sukėlė vadinamasis situacinis mokymasis (angl. *situated learning*). Lave ir Wenger (1991)⁹ bei Chaiklin ir Lave (1993)¹⁰ savo studijose teigia, kad žinios yra kuriamos dalyvaujant kompetenciją įgijusioje grupėje, kuri leidžia besimokančiajam tolydžio virsti jų bendruomenės branduolio dalimi. Praktikos bendruomenė yra bet kuri grupė asmenų, kurie tam tikrą laiką dirba kartu ir susikuria tam tikrus vieno arba kito darbo atlikimo – bei kalbėjimo apie tai – būdus, ir tos bendruomenės nariai tuos būdus išmoka. Taigi mokymasis yra nenutrūkstamai kūrybiškas ir susipynęs su veikla. Šių mokslininkų studijos rodo, kad besimokantieji paprastai generuoja naujas žinias, užuot vien tik sekę kitais. Jie sukuria savo numanomąsias žinias, kurios neatskiriamos nuo darbo. Taigi, savaiminis (informalusis) mokymasis vyksta per profesinę praktiką, o vėliau Gonzi (2007) atkreipia dėmesį, kad šis mokymasis akivaizdžiai prieštarauja tradiciniams aiškinimams, pabrėžiantiems individualų turinio žinių išmokimą ir darantiems prielaidą, kad tai sudaro profesinės kompetencijos pagrindą.¹¹

Savaiminio (informaliojo) mokymosi apibrėžimai nėra vienodi, tačiau orientuojasi, kaip teigia Salmi (1993) į individą, jo asmeninį tobulėjimą, kuris remiasi individualia iniciatyva. Su šiuo mokymusi siejama spauda, televizija, bibliotekos, muziejai, teatrai, jaunimo

⁷ Mocker, D.W. & Spear, G.E. Lifelong Learning: Formal, Nonformal, Informal, and Self-Directed. Columbus, Ohio: Eric, 1982, p. 56.

⁸ Watkins, K. E. & Marsick, V. J. Towards a Theory of Informal and Incidental Learning in Organisations. In: International Journal of Lifelong Education, Vol. 11, Nr. 4, 1992, p. 287-300.

⁹ Lave, J. & Wenger, E. Situated Learning. New York, 1991.

¹⁰ Chaiklin, S. & Lave, J. Understanding Practice: Perspectives in activity and context. New York: Cambridge University Press, 1993.

¹¹ Gonzi, A. Naujasis profesinis mokymas. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007, p. 35-49.

organizacijos, laisvalaikio užsiėmimai. Sąvoka naudojama kaip sinonimas savivaldžiam, natūraliam ir implicitiniam (numanomam) mokymuisi.¹²

Savaiminis (informalusis) mokymasis, vykstantis profesinės veiklos metu, tampa Garrick (1998) mokslinių interesų objektu, kuris pabrėžia, kad gamybos procese žmogiškieji resursai esą brangūs ir nereiktų nuvertinti efektyvaus jų ugdymo(-si) darbo metu. Jis teigia, kad savaiminio (informaliojo) mokymosi klausimas pirmiausia sietinas su ekonominiais debatais. Klausimas dėl informaliojo mokymosi rezultatų pripažinimo yra susietas su ekonominiu išlaidų – naudos mąstymu.¹³ Garrick skeptiškas požiūris nuskamba kaip iššūkis Europos komisijai, kurios dokumentuose aiškiai pabrėžiama humanistinė perspektyva. Taip pat paskelbtame OECD (1996) pranešime „Mokymasis visą gyvenimą visiems“ (angl. *Lifelong Learning for All*) kalbama apie informaliųjų mokymąsi kaip apie esminę dinamiškos ir teisingos žinių visuomenės sąlygą.¹⁴

Belle ir Dale (1999) susiaurina savaiminio (informaliojo) mokymosi apibrėžimą ir aprašo jį tik kaip mokymąsi darbo vietoje, susietą su individualiais mokymosi sugebėjimais bei poreikiais. Jis nėra formaliai organizuojamas, tačiau darbdavių gali būti pripažintas ir netiesiogiai arba tiesiogiai paremiamas.¹⁵ Tuo tarpu Kanados tyrėjas David Livingstone (1999) palygina savaiminį (informaliųjų) mokymosi procesą su ledkalniu. Ledkalnio viršūnė – tai formalus mokymosi pasekmė, o kas lieka po vandeniu, tai savaime (informaliai) surinktas žmogaus žinių rezervuaras. Livingstone pateikiamoje savaiminio (informaliojo) mokymosi apibrėžtyje jaučiama orientacija į savivaldų mokymąsi, kurio esmė - sąmoningai žmogaus organizuotas jo tobulėjimo procesas, realizuojamas įvairiose žmogaus gyvenimo aplinkose:

„(...) visos veiklos siekiant pažinimo, žinių, gebėjimų, išskyrus įstaigų organizuojamus mokymo(-si) pasiūlymus, tokius kaip kursai, seminarai. (...) Esminius informaliojo mokymosi požymius (tikslai, turinys, priemonės ir žinių įsisavinimo procesai, trukmė, rezultatų vertinimas, pritaikymo galimybės) besimokantieji pasirenka individualiai arba grupėmis. Informalusis mokymasis vyksta savarankiškai, tiek individualiai, tiek kolektyviai, kuomet nėra nurodomi jokie kriterijai ir nėra pedagogų įtakos. Informalusis mokymasis skiriasi nuo kasdienių suvokimų ir bendrosios socializacijos tuo, kad patys besimokantieji savo veiklas suvokia kaip sąmoningai reikšmingą žinių įgijimą. Esminis

¹² Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005, p. 7.

¹³ Garrick, J. *Informal Learning in the Workplace. Unmasking Human Resource Development*. London, 1998.

¹⁴ Künzel, K. Informelles Lernen – Selbstbildung und soziale Praxis, eine thematische Einführung. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005, p. 36.

¹⁵ Belle, J. & Dale, M. *Informal Learning in the Workplace*. Department for Education and Employment Research Report No. 134. London, 1999.

informaliojo mokymosi požymis yra savarankiškas naujų reikšmingų patyrimų arba sugebėjimų įsisavinimas, kurie pakankamai ilgai išsilaiko, kad vėliau kaip tokie taptų atpažintais.“¹⁶

Sommerland ir Stern (1999) sudarė skalę, apimančią laipsninį perėjimą nuo savaiminio (informaliojo), neformalaus iki formalaus mokymosi. Šios skalės viršutinė dalis rodo „gryną“ savaiminį (informalų) mokymąsi, o pabaigoje matomas formalus mokymasis (žr. 1 pav.).

1 pav. Mokymosi skalė pagal Sommerlad ir Stern (1999)¹⁷

Kadangi savaiminio (informaliojo) mokymosi sampratų raida tiesiogiai siejasi su mokymosi visą gyvenimą (MVG) politikos kūrimo kontekstu, reikia pastebėti, 9-ojo dešimtmečio pabaigoje pasirodė antroji Mokymosi visą gyvenimą (MVG) politikos kūrimo karta, kurios diskusijas skatino beveik išimtinai „ekonomistinė“ pasaulėžiūra.¹⁸ Plačiai aprėpianti prielaida, kad industrinės šalys išgyvena ekonominės transformacijos laikotarpį, o žinojimas ir informacija tampa ekonominės veiklos pagrindu, paskatino iš naujo apibrėžti santykį tarp suaugusiųjų mokymo(-si) ir ekonomikos, tuo pačiu buvo skiriamas didesnis

¹⁶ Livingstone, D. W. Informelles Lernen in der Wissensgesellschaft. In: Arbeitsgemeinschaft Qualifikations-Entwicklungs-Management (Hg.): *Kompetenz für Europa: Wandel durch Lernen – Lernen im Wandel*. Referate auf dem internationalen Fachkongress. Berlin, 1999, p. 59.

¹⁷ Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005, p. 15.

¹⁸ Rubenson, K. & Beddie, F. Suaugusiųjų švietimo ir mokymo politikos formavimas. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007, p. 160.

dėmesys ir savaiminio (informaliojo) mokymosi klausimams, pirmiausia siejant juos su profesine praktika¹⁹, ekonominiais debatais, ekonominiu išlaidų – naudos mąstymu²⁰, mokymusi darbo vietoje²¹.

NUO 2000 METŲ IKI ŠIANDIENOS

Šiame laikotarpyje vėl iš dalies keitėsi Mokymosi visą gyvenimą samprata. Kaip tvirtina Rubenson ir Beddie (2007), susiformavo trečioji mokymosi visą gyvenimą karta, kuri įžvelgdama rinkos nesėkmes, reiškė vis didesnę susirūpinimą tuo, jog didelės visuomenės grupės negali dalyvauti socialiniame bei ekonominiame gyvenime, todėl galima sakyti, kad ji sugrąžino pusiausvyrą šių trijų institucinių struktūrų – rinka, valstybė, visuomenė – santykiui. Nors rinkai ir toliau skiriamas pagrindinis vaidmuo, tačiau dabar jau matoma ir asmens bei valstybės atsakomybė, kalbama apie atsakomybės pasidalijimą, akcentuojama asmenų atsakomybė už savo pačių mokymąsi.²² Minėti autoriai teigia, kad fundamentali antrosios ir trečiosios MVG kartos prielaida yra tokia: viso gyvenimo mokymasis yra individualus projektas.

Ne individų mokymosi procesus reikia skirstyti mokymosi psichologine prasme, bet patį mokymosi kontekstą, kuriame jie vyksta, skirti į formalųjį ir informalųjį, būtent tokią mokslinę poziciją šiame laikotarpyje atstovauja vokiečių mokslininkas Straka (2000). Jo nuomone, esminis skirtumas yra pedagoginė intencija. Tuo remiantis formalusis mokymasis - „*mokymasis švietimo įstaigose, esant numatytam pedagoginiam tikslui*“, o savaiminis (informalusis) mokymasis - „*mokymasis, kuris nėra organizuojamas pagal numatytą pedagoginį tikslą*“²³.

Watkins ir Marsick (2001) yra nuomonės, kad savaiminis (informalusis) mokymasis remiasi įgytos patirties apgalvojimu. Atsitiktiniam (incidentiniam) mokymuisi, kaip sudėtinei savaiminio (informaliojo) mokymosi daliai, anot jų, taip pat tenka svarbus vaidmuo. Savaiminis (informalusis) mokymasis - tai „*sąvoka, apimanti tiek sąmoningą ir nesąmoningą*

¹⁹ Lave, J. & Wenger, E. Situated Learning. New York, 1991.

²⁰ Garrick, J. Informal Learning in the Workplace. Unmasking Human Resource Development. London, 1998.

²¹ Belle, J. & Dale, M. Informal Learning in the Workplace. Department for Education and Employment Research Report No. 134. London, 1999.

²² Ibid, p. 161.

²³ Straka, G. A. Lernen unter informellen Bedingungen. Begriffsbestimmung, Diskussion in Deutschland, Evaluation der Desiderate. In: Arbeitsgemeinschaft Qualifikations-Entwicklungs-Management (Hg.). *Kompetenzentwicklung*. Münster: Waxmann, 2000, p. 17.

*atsitiktinį, tiek sąmoningą tikslinį mokymąsi už mokyklos ribų, be to, egzistuoja aptakūs perėjimai tarp šių mokymosi formų.*²⁴

Europos Komisijos komunikate „Siekiant paversti Europos mokymosi visą gyvenimą erdvę tikrove“ (2001)²⁵ pateikta savaiminio (informaliojo) mokymosi samprata remiasi Dohmen (2001) ir akcentuoja, kad išskiriant trijų dimensijų mokymosi sampratą, apimančią formalųjį, neformalųjį ir savaiminį (informalųjį) mokymąsi, svarbu mokymosi organizacines formas papildyti intencionalumo laipsniu iš besimokančiojo perspektyvos.²⁶ Šios mokymosi dimensijų apibrėžtys remiasi sąvokomis, kurios atsirado ES diskusijose apie mokymąsi visą gyvenimą ir yra dažniausiai naudojamos pastarųjų dienų mokslinėje literatūroje.

Dehnbostel (2003) žvelgia į savaiminį (informalųjį) mokymąsi kaip į procesą patyriminio mokymosi kontekste. Savaimė (informaliai) įgytas žinias, gebėjimus jis laiko sąlyga patyriminiam mokymuisi. Veiksmai nevyksta pasikartojančiai, tačiau yra susieti su problemomis, iššūkiais ir neaiškumais. Ir būtent tai slypi dinamiškuose darbo procesuose ir aplinkose. Dehnbostel savo studijoje apie informacinių technologijų srityje dirbančias mažas ir vidutines įmones pateikė išsamų įmonės savaiminio (informaliojo) mokymosi fenomeno aprašymą. Rezultatas rodo per didelį pozityvų formalizuoto tolimesnio ugdymosi akcentavimą, kuris vis tiek nėra laikomas pakankamu. O informaliojo mokymosi centre yra komunikaciniai procesai, kaip nuolatinis aktualių darbo uždavinių ir problemų aptarimas su kolegomis. Mokymasis vyksta sprendžiant problemas jau turimos patirties fone, tačiau refleksija keičiantis nuomone su kolegomis yra visų mokymosi strategijų centre²⁷.

Savaiminis (informalusis) mokymasis – tai „*mokymosi procesai, kurie paties subjekto įvardijami kaip mokymasis, savarankiškai organizuojami ir reflektuojami, pareikalaujantys laiko ir tikslingo atidumo, susieti su probleminėmis situacijomis, bet nesusieti su švietimo*

²⁴ Marsick V. J.; Watkins K. E. Informal and Incidental Learning. In: New Directions for Adult and Continuing Education. Nr. 89, 2001.

²⁵ Europos Komisijos komunikatas „Siekiant paversti Europos mokymosi visą gyvenimą erdvę tikrove“ (2001) [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-11-10]. <
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:DE:PDF> >

²⁶ Dohmen, G. Das informelle Lernen. Die internationale Erschließung einer bisher vernachlässigten Grundform menschlichen Lernens für das Lebenslange Lernen aller [interaktiv]. Bonn: BMBF Publik, 2001. [žiūrėta 2013-11-10]. <
http://www.werkstattfrankfurt.de/fileadmin/Frankfurter_Weg/Fachtagung/BMBF_Das_informelle_Lernen.pdf >

²⁷ Dehnbostel, P. Informelles Lernen: Arbeitserfahrungen und Kompetenzerwerb aus berufspädagogischer Sicht. Überarbeiteter Vortrag anlässlich der 4. Fachtagung des Programms „Schule/Wirtschaft/Arbeitsleben“ am 18./19. Sept. 2003 in Neukirchen/Pleiße.

*institucija*²⁸ – šioje sąvokoje, pateikiamoje vokiečių mokslininko Kirchhöfer (2004), institucija tampa savaiminio (informaliojo) mokymosi indikatoriumi. Be to, jo apibrėžimas siejasi su savivaldaus mokymosi samprata kaip ir Livingstone (1999). Taip pat jis teigia, kad savaiminis (informalusis) mokymasis kartu su ketvirtąja kategorija - atsitiktiniu mokymusi esą neformalaus mokymosi formos. Čia reiktų atkreipti dėmesį, kad Cedefop žodyne (2000) taip pat rašoma, kad savaiminis (informalusis) mokymasis yra neformalaus mokymosi dalis, kuri kyla iš veiklų, susijusių su darbu, šeima ar laisvalaikiu, o tai dažnai laikoma patyriminiu mokymusi.²⁹ Tačiau vėlesniuose Cedefop dokumentuose (2005) savaiminis (informalusis) mokymasis nėra pažymimas kaip neformalaus mokymosi dalis. Tačiau atkreipiamas dėmesys į tai, kad absoliučiai aiškios ribos tarp formalaus, neformalaus ir savaiminio (informaliojo) mokymosi negali būti nustatomos vienareikšmiškai.³⁰

Mokslininkė Schiersmann (2007) pritaria Kirchhöfer (2004) požiūriui, kad savaiminis (informalusis) mokymasis yra sąmoningas mokymasis, ir taip pat atskiria nuo savaiminio (informaliojo) mokymosi atsitiktinį (incidentinį) mokymąsi kaip nesąmoningą atsitiktinį mokymąsi³¹. Schiersmann (2007) nuomonė sutampa ir su Straka (2000) požiūriu, kad esminis skirtumas tarp formaliojo ir savaiminio (informaliojo) mokymosi yra pedagoginė intencija, o savaiminį (informalųjį) mokymąsi skirsto pagal mokymosi aplinkas: mokymasis dirbant, mokymasis privačioje ir visuomeninėje erdvėje, mokymasis su naujomis medijomis ir kt.

Asmenys keičiasi (t. y. savaime (informaliai) mokosi, *aut. past.*), kai patiria įvairių bendruomenės santykių poveikį, akcentuoja Fenwick ir Tennant (2007). Tarp asmens įsitikinimų ir visuomenės prasmų visada esama įtampos. Nė vienas nėra visiškai kito nulemtas, abu nuolat kinta per jų santykiuose vykstančias sąveikas. Tačiau tiek individualus, tiek visuomenės mokymasis yra „nuolatinio dialogo ir bendradarbiavimo su žmonėmis, esančiais kitose konfigūracijose, ... procesas... netikėtų ryšių mezgimas“.³²

²⁸ Kirchhöfer, D. Lernkultur Kompetenzentwicklung: Begriffliche Grundlagen. Arbeitsgemeinschaft Betriebliche Weiterbildungsforschung e.V. (Hg.). Projekt Qualifikations- Entwicklungs-Management. Berlin: ESM Satz und Grafik GmbH, 2004, p. 18.

²⁹ Cedefop, Tissot, P. Glossary on identification, assessment and recognition of qualifications and competences and transparency and transferability of qualifications. In Cedefop Bjørnavold, J. Making learning visible: identification, assessment and recognition of non-formal learning in Europe. Luxembourg: Publications Office, 2000, p. 205.

³⁰ Cedefop, Colardyn, D. & Bjørnavold, J. Learning continuity: European inventory on validating non-formal and informal learning. Luxembourg: Publications Office, 2005, p. 22.

³¹ Schiersmann, Chr. Berufliche Weiterbildung. Wiesbaden: SV, 2007, p.17-21.

³² Fenwick, T. & Tennant, M. Suaugusiųjų mokymosi supratimas. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007, p. 76.

Išskirdamas keturias mokymosi formas: formalusis, neformalus, savaiminis (angl. *informal learning*.) ir šalutinis (angl. *incidental learning*), Foley³³ (2007) teigia, kad savaiminio (informaliojo) mokymosi forma apima suaugusiųjų sąmoningą norą pasimokyti iš savo patirties, o šalutinio tipo mokymasis vyksta žmonėms aktyviai besidomint kitomis veiklomis, t. y. mokymasis yra šalutinis tai veiklai, į kurią asmuo įsitraukęs, jis dažniau numanomas ir nesuvokiamas kaip mokymasis arba bent ne tuo metu, kai vyksta.

Lietuvos mokslininkų požiūris į savaiminį (informalųjį) mokymąsi, kylantys prieštaravimai, šio straipsnio autorės buvo pristatyti ankstesniame straipsnyje³⁴. Pakartotinai norisi atkreipti dėmesį, kad Lietuvoje nėra vieningo nusistovėjusio termino kalbant apie trečiąją mokymosi dimensiją, akcentuojamą EK dokumentuose.

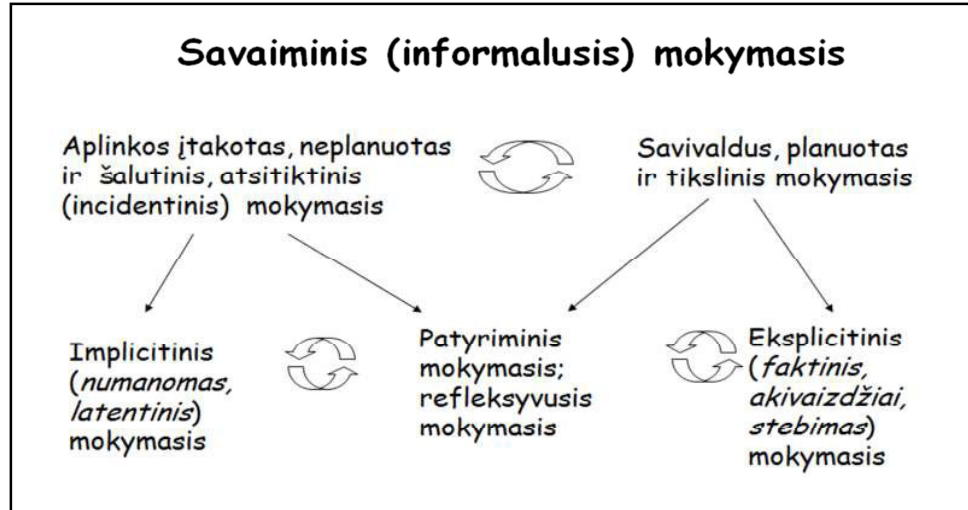
Apibendrinant tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslininkų požiūrius, galima teigti, kad mokslininkų nuomonės išsiskiria, ar savaiminis (informalusis) mokymasis apima ir implicitinį (numanomą, latentinį), incidentinį (atsitiktinį, šalutinį) mokymąsi. Vietoj mokymosi proceso, kai kurie autoriai (Straka, 2000; Schiersmann, 2007; Jucevičienė, 2007), skiria patį mokymosi kontekstą į formalų ir savaiminį (informalųjį). Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad formaliuose kontekstuose taip pat vyksta savaiminis (informalusis) mokymasis³⁵. Kai kurie šio laikotarpio autoriai (Dohmen, 2001; Kirchhöfer, 2004; Laužackas ir kt., 2005) savaiminio (informaliojo) mokymosi terminą siekia apriboti per institucinę aplinką.

Mokslinės literatūros savaiminio (informaliojo) mokymosi tema studijos ir analizė leidžia manyti, kad mokymasis savaime nėra nei formalus, nei neformalus ar savaiminis (informalus), jis tik gali būti apibūdinamas pagal aplinkos ar konteksto, kuriame jis vyksta, požymius, pagal asmens mokymosi intenciją. Šio darbo autorės nuomone, savaiminis (informalusis) mokymasis laikytinas kontinuumu tarp savivaldaus, sąmoningo, tikslingo ir aplinkos paveikto mokymosi (tobulėjimo be papildomų pastangų) (žr. 2 pav.). Į mokymosi organizavimą ir mokymosi procesą orientuoti apibrėžimai greičiau vienas kitą papildo nei tarpusavyje konkuruoja. Iš esmės, kalbant apie savaiminį (informalųjį) mokymąsi, turimas omenyje konstruktas, kurį atskleidžia ir paaiškina gyvenimas, o intencija ir procesualumas gali pasireikšti skirtingais laipsniais.

³³ Foley, G. Suaugusiųjų švietimas ir mokymas šiandien. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007, p. 24.

³⁴ Paurienė, G. Biografinio metodo ypatumai analizuojant informalųjį mokymąsi // *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* (9) . Kaunas : Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakultetas. 2013, p. 198-200.

³⁵ Laužackas, R.; Teresevičienė, M.; Stasiūnaitienė, E. *Kompetencijos vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005.

2 pav. Savaiminio (informaliojo) mokymosi samprata

ŽVILGSNIS Į SAVAIMINĮ (INFORMALŪJĮ) MOKYMĄSI IŠ SKIRTINGŲ DISKURŠŲ PERSPEKTYVOS

Galim kalbėti ne tik apie savaiminio (informaliojo) mokymosi sampratos istorinę raidą, bet taip pat pateikti ir požiūrį į šį mokymąsi iš skirtingų disciplinų perspektyvų. Trumpai aptarsime Künzel (2010) išskirtas šešių diskursų perspektyvas, kurias jis siūlo įsivaizduoti kaip šešetą skirtingų objektyvų, leidžiančių pažvelgti į savaiminio (informaliojo) mokymosi procesą³⁶.

Pirmiausia į savaiminį (informalųjį) mokymąsi galima pažvelgti kognityvinės psichologijos fone. Tuomet bus kalbama apie numanomą mokymąsi (angl. *implicite learning*) ir slypinčias žinias (angl. *tacit knowledge*), o pirmame plane bus sąmoningumo reikšmė ir mokymosi intencionalumas. Kalbant apie tai, kada mokomasi, bus akcentuojama refleksyvus patyriminis mokymasis ir socialinė situacinio mokymosi (angl. *situated learning*) dimensija, kontekstuali mokymosi faktoriuimi laikoma mokymosi vieta, t. y. ne mokymasis tampa informaliu, bet išorinės sąlygos³⁷ bei pabrėžiama, kad žmogus yra praktikos bendruomenės dalis (angl. *community of practise*)³⁸.

³⁶ Künzel, K. Perspektive und Begriff – Informelles Lernen als wissenschaftliches Ordnungsproblem. In: Wolter, A. et al. (Hg.). Der lernende Mensch in der Wissensgesellschaft. Perspektiven lebenslangen Lernens. Weinheim und München: Juventa Verlag, 2010, p. 9.

³⁷ Straka, G. A. Informal learning: genealogy, concepts, antagonisms and questions. In: Künzel K. (Hg.): Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung. Band 31/32. Köln: Böhlau Verlag, 2005, p.17.

³⁸ Chaiklin, S. & Lave, J. Understanding Practice: Perspectives in activity and context. New York: Cambridge University Press, 1993.

Savaiminis (informalusis) mokymasis taip pat gali tapti antropologinio-etnografinio diskurso objektu, tuomet teigiama, kad interpretatyvusis pasaulio įsisavinimas vyksta per savaiminį (informalųjį) mokymąsi. Kasdienos kultūrinė perspektyva padeda išvelgti gyvenimo būdą ir saviugdą procesus. Galimi įvairių koncepcijų ir kultūrinių skirtumų palyginimai. Savaiminis (informalusis) mokymasis vyksta vietiniuose ir socialiniuose tinkluose (angl. *settings*), pvz., bendruomeninis mokymasis (angl. *community based learning*)³⁹, arba naudojamas kaip politinio sąmoningumo ugdymo instrumentas⁴⁰.

Jeigu besimokantysis rekonstruoja savo individualaus, su gyvenimo istorija susieto mokymosi pėdsakus, tuomet tai savaiminio (informaliojo) mokymosi biografinė perspektyva. Mokymosi visą gyvenimą istorijai tenka naratyvinis–hermeneutinis vaidmuo, galintis atskleisti identiteto vystymąsi. Į savaiminį (informalųjį) mokymąsi žvelgiama kaip į patyriminio mokymosi dalį. Biografijos stipriai susietos su institucinėmis, formaliomis mokymosi vietomis, pavyzdžiui, mokykla, profesinio rengimo institucija. Kita šiuo atveju svarbi dimensija – tai socialinė aplinka: šeima ir draugai. Incidentinis (atsitiktinis, šalutinis) mokymasis laikomas savaiminio mokymosi dalimi, nes mokymosi galimybės atsiranda natūraliai kiekvieną dieną.

UNESCO, Europos tarybos ir Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (TEBIPO) programų iniciatyvos susibėga į visuomeninį ir švietimo politikos diskursą. Būtent šiame kontekste ES išjudino švietimo politikos strategijų ir ekonomikos užimtumo politikos klausimų apjungimą bei inicijavo tarptautinę diskusiją. Šiame diskurse mokymasis visą gyvenimą traktuojamas kaip idealas, savaiminio (informaliojo) mokymosi pripažinimas ir skatinimas laikomas vienu iš žinių visuomenės vystymosi aspektų. Akcentuojant mokymosi reikšmės žmogaus gyvenime padidėjimą, savaiminis (informalusis) mokymasis susiejamas su kompetencijų asmeniniu ugdymu. Siekiant politiškai paremti mokymosi renesansą, kuriamos naujos, savaiminiam (informaliajam) mokymuisi skirtos priemonės (tinklai, erdvės) kūrimas⁴¹.

³⁹ Singh, M. The Social Recognition of Informal Learning in Different Settings and Cultural Contexts. In: Künzel K. (Hrsg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: HBöhlau, 2005.

⁴⁰ Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005, p. 7.

⁴¹ Dehnpostel, P. Informelles Lernen: Arbeitserfahrungen und Kompetenzerwerb aus berufspädagogischer Sicht. Überarbeiteter Vortrag anlässlich der 4. Fachtagung des Programms „Schule/Wirtschaft/Arbeitsleben“ am 18./19. Sept. 2003 in Neukirchen/Pleiß.

Savaiminiam (informaliajam) mokymuisi tapus švietimo ekonominio diskurso objektu, žmogus virsta žmogiškuoju resursu. Šiame diskurse akcentuojamas įsidarbinimo (angl. *employability*) palaikymas ir skatinimas, kuomet individas savo kompetenciją gali vertingai panaudoti tiek sau, tiek įmonei⁴², akcentuojamas galimybių savaimė (informaliai) mokytis išplėtojimas virtualiuose kontekstuose, kaip e-mokymasis, internetas, virtualios (*online*) bendruomenės, atsižvelgiant į savivaldaus mokymosi ekonomišką panaudojimą. ES valstybės pasirinko modernėjimo kryptį, norėdamos sukurti ir skatinti įtinklintą europinę mokymosi bendruomenę. Esminiai tikslai – tai mokymasis visą gyvenimą, žmogiškųjų resursų panaudojimas, kompetencijų vystymas ir pripažinimas. Taip pat akcentuojama, kad kiekvienas ES pilietis kasdien susiduria su daugybe savaiminio (informaliojo) mokymosi galimybių, kurios, žvelgiant iš žinių visuomenės perspektyvos, taip pat pritaikytinos ir ekonominiams interesams. Mokymasis darbo vietoje ir savivaldus mokymasis sumažina išlaidas kvalifikacijos procesams. Kompetencijų vystymo savaiminio (informaliojo) mokymosi perspektyvos įgalina lankstesnes, kokybiškesnes personalo vadybos veiklos strategijas.

Pedagoginio didaktinio diskurso perspektyva atsižvelgia į savaiminio (informaliojo) mokymosi vertę pačiam individui, tačiau taip pat pasisako ir už savaiminio (informaliojo) mokymosi prijungimą prie švietimo ir užimtumo formalių struktūrų. Ateityje savaiminis (informalusis) mokymasis turėtų būti susietas su formalia švietimo, profesinio rengimo sistema ir integruotas į darbo procese kompetencijas skatinančias priemones. Anot Künzel (2010), suaugusiųjų pedagoginė mokymosi teorija praplečiama samprata „mokymasis be pedagoginės intencijos“, o saviugda laikoma gyvenamojo laikotarpio pedagogikos esme.⁴³

Savaiminio (informaliojo) mokymosi analizė iš skirtingų diskursų perspektyvos – tai psichologiniai, biografiniai, profesiniai, kultūriniai ir socialiniai kontekstai – išryškina įvairius informaliojo mokymosi sampratos faktorius, t. y. savaiminis (informalusis) mokymasis integruojasi į darbą ir kasdienybę; stimuliuojamas vidinės ir išorinės motyvacijos; ne visada yra sąmoningas procesas; dažnai inicijuotas ir nulemtas atsitiktinumo; apima induktyvų refleksijos ir veiksmo procesą bei susijęs su kitų asmenų mokymusi.

⁴² Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hg.): Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005, p. 8.

⁴³ Künzel, K. Perspektive und Begriff – Informelles Lernen als wissenschaftliches Ordnungsproblem. In: Wolter, A. et al. (Hg.). Der lernende Mensch in der Wissensgesellschaft. Perspektiven lebenslangen Lernens. Weinheim und München: Juventa Verlag, 2010, p. 12.

IŠVADOS

Mokslinės literatūros informального mokymosi tema studijos ir analizė leidžia manyti, kad mokymasis savaime nėra nei formalus, nei neformalus ar informalus, jis tik gali būti apibūdinamas pagal aplinkos ar konteksto, kuriame jis vyksta, požymius, pagal asmens mokymosi intenciją. Informalusis mokymasis laikytinas kontinuumu tarp savivaldaus, sąmoningo, tikslingo ir aplinkos nulemtu mokymosi (tobulėjimo be papildomų pastangų). Į mokymosi organizavimą ir mokymosi procesą orientuoti apibrėžimai greičiau vienas kitą papildo nei tarpusavyje konkuruoja. Iš esmės, kalbant apie informalųjį mokymąsi, turimas omenyje konstruktas, kurį atskleidžia ir paaiškina gyvenimas, o intencija ir procesualumas gali pasireikšti skirtingais laipsniais.

Savaiminis (informalusis) mokymasis yra trečias žinių įgijimo būdas greta formaliojo ir neformaliojo mokymosi. Realybėje mokymosi formos ir vietos susipina, tampa sunku jas teoriškai atskirti. Savitarpio priklausomumas tarp mokymosi formų yra neaiškus, trūksta vieningų, atsiribojančių viena nuo kitos mokymosi formų apibrėžčių. Savaiminis (informalusis) mokymasis vyksta kiekvienoje mokymosi ir gyvenimo situacijoje, švietimo institucijose ir už jų ribų, darbo vietoje ir laisvalaikio metu. Tam turi įtakos ir tai, kad dalis šio mokymosi vyksta nesąmoningai, t. y. pačiam besimokančiajam nesuvokiant, kad jis mokosi. Sunku pateikti vienintelę savaiminio (informaliojo) mokymosi sampratą. Be to, sampratas lemia istorinis kontekstas, jos kinta. Studijuojant iki šiandienos atliktus mokslinius darbus, tampa akivaizdu, kad nėra vieno bendro informального mokymosi sąvokos ir koncepcijos supratimo.

Informального mokymosi analizė iš skirtingų diskursų perspektyvos – tai psichologiniai, biografiniai, profesiniai, kultūriniai ir socialiniai kontekstai – padeda išryškinti įvairius informального mokymosi sampratos faktorius, tokius kaip integracija į darbą, vidinės ir išorinės motyvacijos reikšmingumas, atsitiktinumo įtaka, sąmoningumo buvimas arba nebuvimas (implicitiškumą) mokymosi veikloje, refleksyvumas, sąsajos su kitų asmenų mokymusi. Pabrėžtina, kad tarpžmogiškieji santykiai yra kiekvienos savaiminio (informaliojo) mokymosi veiklos esmė. Savaiminis (informalusis) mokymasis – tai savimoka, kuri vyksta tiek nesąmoningai, tiek suinteresuotai ir motyvuotai.

LITERATŪRA

1. Alonderienė, R. Vadovų savaiminio mokymosi įtaka įmonės veiklos rezultatams. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai (vadyba ir administravimas). Kaunas, ISM vadybos ir ekonomikos universitetas, 2009, p. 39-41.
2. Belle, J. & Dale, M. Informal Learning in the Workplace. Department for Education and Employment Research Report No. 134. London, 1999.
3. Cedefop, Colardyn, D. & Bjørnavold, J. Learning continuity: European inventory on validating non-formal and informal learning. Luxembourg: Publications Office, 2005, p. 22.
4. Cedefop, Tissot, P. Glossary on identification, assessment and recognition of qualifications and competences and transparency and transferability of qualifications. In Cedefop Bjørnavold, J. *Making learning visible: identification, assessment and recognition of non-formal learning in Europe*. Luxembourg: Publications Office, 2000, p. 205.
5. Chaiklin, S. & Lave, J. Understanding Practice: Perspectives in activity and context. New York: Cambridge University Press, 1993.
6. Dehnbostel, P. Informelles Lernen: Arbeitserfahrungen und Kompetenzerwerb aus berufspädagogischer Sicht. Überarbeiteter Vortrag anlässlich der 4. Fachtagung des Programms „Schule/Wirtschaft/Arbeitsleben“ am 18./19. Sept. 2003 in Neukirchen/Pleiße.
7. Dohmen, G. Das informelle Lernen. Die internationale Erschließung einer bisher vernachlässigten Grundform menschlichen Lernens für das Lebenslange Lernen aller. Bonn: BMBF Publik, 2001. [žiūrėta 2013-06-11]. <http://www.werkstatt-frankfurt.de/fileadmin/Frankfurter_Weg/Fachtagung/BMBF_Das_informelle_Lernen.pdf> .
8. Europos Komisijos komunikatas „Siekiant paversti Europos mokymosi visą gyvenimą erdve tikrove“ (2001) [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-11-10]. <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:DE:PDF>> .
9. Fenwick, T. & Tennant, M. Suaugusiųjų mokymosi supratimas. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007, p. 76.
10. Foley, G. Suaugusiųjų švietimas ir mokymas šiandien. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007, p. 24.
11. Garrick, J. Informal Learning in the Workplace. Unmasking Human Resource Development. London, 1998.
12. Gonzi, A. Naujasis profesinis mokymas. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007, p. 35-49.
13. Hamacher, W. et al. Sicherheits- und Gesundheitskompetenz durch informelles Lernen im Prozess der Arbeit. Forschung Projekt F 2141. Dortmund/Berlin/Dresden, 2012, p. 66-68.
14. Jucevičienė, P. *Besimokantis miestas*. Kaunas: Technologija, 2007, p. 114-115.
15. Kirchhöfer, D. Lernkultur Kompetenzentwicklung: Begriffliche Grundlagen. Arbeitsgemeinschaft Betriebliche Weiterbildungsforschung e.V. (Hg.). *Projekt Qualifikations-Entwicklungs-Management*. Berlin: ESM Satz und Grafik GmbH, 2004, p. 18.
16. Künzel, K. Informelles Lernen – Selbstbildung und soziale Praxis, eine thematische Einführung. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005, p. 36.
17. Künzel, K. Perspektive und Begriff – Informelles Lernen als wissenschaftliches Ordnungsproblem. In: Wolter, A. et al. (Hg.). *Der lernende Mensch in der Wissensgesellschaft. Perspektiven lebenslangen Lernens*. Weinheim und München: Juventa Verlag, 2010, p. 9-12.
18. Laužackas, R.; Teresevičienė, M.; Stasiūnaitienė, E. Kompetencijos vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005.
19. Lave, J. & Wenger, E. Situated Learning. New York, 1991.
20. Livingstone, D. W. Informelles Lernen in der Wissensgesellschaft. In: Arbeitsgemeinschaft

- Qualifikations-Entwicklungs-Management (Hg.): *Kompetenz für Europa: Wandel durch Lernen – Lernen im Wandel*. Referate auf dem internationalen Fachkongress. Berlin, 1999, p. 59.
21. Marsick V. J.; Watkins K. E. Informal and Incidental Learning. In: *New Directions for Adult and Continuing Education*. Nr.89, 2001.
 22. Mocker, D.W. & Spear, G.E. Lifelong Learning: Formal, Nonformal, Informal, and Self-Directed. Columbus, Ohio: Eric, 1982, p. 56.
 23. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2000). Europos bendrijų komisija. Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius.
 24. Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hrsg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005, p. 5-15.
 25. Paurienė, G. Biografinio metodo ypatumai analizuojant informaliųjų mokymąsi // *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (9)*. Kaunas: Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakultetas. 2013, p. 198-200.
 26. Rubenson, K. & Beddie, F. Suaugusiųjų švietimo ir mokymo politikos formavimas. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007, p. 160-161.
 27. Rūdytė, K. Vaikų savaiminio mokymo(si) kultūros socialinis–edukacinis diskursas į vaiką orientuotoje paradigmoje. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai (edukologija). Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2011, p. 26.
 28. Schiersmann, C. Berufliche Weiterbildung. Wiesbaden: SV, 2007, p. 17-21.
 29. Singh, M. The Social Recognition of Informal Learning in Different Settings and Cultural Contexts. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: HBöhlau, 2005.
 30. Stasiūnaitienė, E.; Šlentnerienė, V. Studentų požiūris į neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimo svarbą. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 18, 2009, p. 182.
 31. Straka, G. A. Lernen unter informellen Bedingungen. Begriffsbestimmung, Diskussion in Deutschland, Evaluation der Desiderate. In: Arbeitsgemeinschaft Qualifikations-Entwicklungs-Management (Hg.). *Kompetenzentwicklung*. Münster: Waxmann, 2000, p. 17.
 32. Teresevičienė, M.; Gedvilienė, G.; Zuzevičiūtė, V. Andragogika. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2006, p. 30 – 38.
 33. Watkins, K. E. & Marsick, V. J. Towards a Theory of Informal and Incidental Learning in Organisations. In: *International Journal of Lifelong Education*, Vol. 11, Nr. 4, 1992, p. 287-300.
 34. Žemaitaitytė, I. Neformalusis suaugusiųjų švietimas kaip besimokančios visuomenės veiksnys. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai (edukologija). Vytauto Didžiojo universitetas, 2001.
 35. Žydzūnaitė, V., Lepaitė, D., Cibulskas, G., Bubnys, R. Savaiminis mokymasis darbo aplinkoje: bendrosios kompetencijos vystymosi kontekstualumas (socialinio ir sveikatos priežiūros sektorių, formalios savivaldos ir nevyriausybinų organizacijų atvejai). Šiauliai: Šiaulių kolegijos leidybos centras, 2012, p. 25.

ANALYSIS OF INFORMAL LEARNING CONCEPTION

Giedrė Paurienė*

Mykolas Romeris University

Summary

The article deals with the development of informal learning conception emphasizing its change in the context of Lifelong learning policy; an approach to informal learning from different perspectives

of discourses is presented. Expression of informal learning is getting more and more significant in modern world. The research and analysis of scientific references suggests that learning is neither formal nor informal; it can be defined according to surroundings and/or context where it takes place as well as according to person's learning intention. There is no general perception of conception and ideas of informal learning. Informal learning is considered to be a continuum amongst self-governing, conscious, purposeful and environment influenced learning (without additional efforts). Definitions oriented to learning organization and learning process complement each other rather than compete with each other. Generally, speaking about informal learning a construct that reveals and explains is having in mind, whereas intention and processuality can occur in different degrees. Analysis of informal learning in the perspectives of different discourses creates psychological, biographical, professional, cultural and social contexts that highlight various concepts of informal learning factors.

Keywords: informal learning, lifelong learning, self-education, conception analysis.

Giedrė Paurienė, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: profesinės užsienio kalbos mokymo(-si) problemos; inovatyvūs kalbų mokymo(-si) metodai, profesinės kompetencijos ugdymasis informalaus mokymosi erdvėje.

Giedrė Paurienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Humanities, lecturer.

Research interests: problems of teaching/learning ESP, innovative language teaching, competence and informal learning.